

СТАНОВИЩЕ

на дисертация за придобиване на образователната и научна степен „доктор” по научна специалност 3.2. Психология на Виолета Евгениева Дикова – докторант към ЮЗУ „Неофит Рилски”, Философски факултут, катедра Психология

Тема на дисертацията: „Синдром на родителското отчуждение – психологически характеристики и особености”

Изготвил: доц. д-р Ергюл Таир, ИИНЧ-БАН

Представената от Виолета Дикова дисертация е посветена на психологическите характеристики на синдрома на родителското отчуждение. Темата е не само актуална, но и социално значима, като се вземат предвид нарастващия брой деца, отглеждани от самотни родители, в резултат на развод или раздяла на партньорите. В този смисъл, дисертационният труд дава своя принос в изясняване на психологическото състояние на деца, преживяващи трудната и драматична раздяла с единия от родителите, които същевременно трябва да се адаптират към ситуацията на съвместно упражняване на родителски права, към променени отношения между родителите, които без съмнение се отразяват не само на качеството на взаимоотношенията дете-родител, но и на цялостното им развитие.

Структурата на дисертацията е класическа: увод, три глави, заключение, приноси и използвана литература, разположени върху обем от 144 страници. Съдържателното богатство на дисертацията е адекватно илюстрирано чрез 47 таблици и 15 фигури. Библиографската справка включва 91 източника, от които 2 на кирилица и 89 на латиница, релевантни на изследвания проблем.

Първа глава задълбочено и в аналитичен стил разглежда същността на основните понятия, извежда симптомите и последиците от синдрома на родителско

отчуждение върху детето. Специално внимание е отделено за съвременните емпирични изследвания върху същността и въздействията на синдрома на родителско отчуждение, които очертават трайни негативни последици както върху психичното развитие на децата, така и върху взаимоотношенията им с родителите. Проследени са родителските стратегии или сценарии за отчуждение. Представени са възможностите за превенция, в които се дискутират някои възможности за справяне с възникналата ситуация на раздяла или отчуждение. Собствената позиция на авторката и критичната ѝ оценка за синдрома на родителско отчуждение извеждат слабостите в разглеждания конструкт и негативното отношение в академичните среди към него, като се апелира за научен и прецизен подход към трудностите при определяне на родителските права, както и необходимостта от задълбочаване на емпиричните изследвания по проблема.

Във втора глава Виолета Дикова коректно и ясно дефинира целта и своята изследователска теза, разгърната посредством една основна и четири работни хипотези, намиращи отражение в поставените три мащабни емпирични задачи. В съответствие с целта на дисертацията е проведено мащабно онлайн проучване на няколко етапа в периода 2015-2016 г. Цялостната извадка включва 1192 лица от цялата страна, които отговарят на две условия: 1) да са били на възраст между 10 и 17 години в момента на раздялата на родителите си; и 2) понастоящем да са на възраст между 18 и 35 години. Детайлно е представено описанието на извадката по редица социодемографски характеристики, включващи пол, възраст на детето по време на развода, образование на родителите към момента на развода, брой деца в момента на развода и др. Избраният инструментариум съответства напълно на поставените цели и задачи, като покрива широк набор от въпросници, адаптирани за настоящото изследване: 1) Въпросник, измерващ нагласите спрямо упражняването на съвместни родителски права (Schum & Stolberg, 2007); 2) Въпросник, измерващ манипулиращото поведение (Baker & Chambers, 2011); 3) Въпросник за установяване на подражаващо поведение у детето спрямо единия родител (Johnston, Walters,

Oleson, 2005); 4) Въпросник, измерващ качеството на отношенията „родител – дете“ (Pierce, Sarason, & Sarason, 1991).

Статистическата обработка на данните е съобразена с целите на изследването, като са приложени факторен и дисперсионен анализ. Богатият инструментариум на изследването предполага и множество резултати, които последователно и илюстративно са представени от автора. Получените резултати са коректно обобщени в заключението на дисертацията и предоставят доказателства за потвърждение на очакванията, че нагласите спрямо упражняването на съвместни родителски права се описват чрез структурните им компоненти, при които са налице значими социодемографски различия. Установява се наличие на манипулиращо поведение от родителя по посока постигане на фаворизиране от детето, както и манипулиращо поведение от родителя по посока внушаване на негативни нагласи спрямо другия родител. Налице са някои значими различия в манипулиращото поведение в зависимост от пола и възрастта на детето, в зависимост от икономическия статус на родителя по време на развода и др. Също така, манипулиращото поведение на родителя се характеризира със специфична структура и значими диференциални особености. Налице е избягващо поведение от страна на детето, характеризиращо се с отказ от контакт с единия родител или грубо отношение към него след развода. В допълнение се установява коалиционно поведение, подражание и подкрепа в отношението към единия родител от страна на детето след развода. Отново са налице някои социодемографски различия в избягващото поведение на децата в зависимост от пола и възрастта им, в зависимост от броя на децата в семейството към момента на развода и др.

Получените резултати предоставят доказателства, че подражаващото поведението на детето спрямо това на родителя се описва чрез ясно обособени структурни компоненти, при което са налице индивидуални различия. Като е налице емоционално обвързване, загриженост и усещане за защитеност, комуникация от страна на детето, характеризиращо се със зависимост по отношение на единия

родител, след развода. Накрая, качеството на отношенията „родител-дете“ се характеризира със специфична структура, като са налице диференциални особености.

Представеният автореферат адекватно отразява дисертационната разработка, като включва и приносите на докторантката, сред които трябва да се посочат адаптацията на четири въпросника, както и представените особености на синдрома на отчуждаващото се поведение при родителите и отказът от контакт след развода, проявяващи се в контекста на упражняване на съвместни родителски права, отчуждаващо се поведение на родителя, подражаващо поведение на детето спрямо това на единия родител, качеството на отношенията „родител-дете“.

В заключение, мога да подчертая, че авторката на настоящата дисертация е представила логично, завършено и богато на резултати изследване, което има своите несъмнени научни и практически достойнства. Всичко това ми дава основание с увереност да предложа на уважаваното научно жури да оцени дисертационния труд положително и гласувам с „Да“ за присъждането на Виолета Евгениева Дикова на образователната и научна степен „доктор“.

11. 06. 2017 г.

Член на научното жури:

(доц. д-р Ергюл Таир)